

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.5.9>

Тетяна ПОТАПЧУК

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018

ORCID: 0000-0003-1680-6976

Анна ЛЯКІШЕВА

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-1509-2422

Ольга ЧЕРСАК

заслужена артистка України, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018

ORCID: 0000-0002-5712-7841

Бібліографічний опис статті: Потапчук, Т., Лякішева, А., Черсак, О. (2021). Професійне самовдосконалення та самовиховання майбутніх викладачів ЗВО як наукова проблема. *Ввічливість. Humanitas*, 5, 61–67, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.5.9>

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ТА САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

У статті розкрито питання професійного самовдосконалення та самовиховання майбутніх викладачів ЗВО в наукових дослідженнях. Зазначено, що процес самовдосконалення особистості складається з низки етапів, які охоплюють цілу систему взаємопов'язаних методів, серед яких найбільш ефективними вважаємо методи самопізнання, самостимулювання, самопрограмування, самовпливу. Сучасні дослідження свідчать, що сьогодні знання старіють упродовж 3-5 років. З огляду на це перед педагогом постає питання безперервного навчання впродовж усього життя. Таким чином, змінюється парадигма освіти: від «освіти на все життя» до «освіти через все життя». Необхідно вміти вчитися й переучуватися, постійно вдосконалювати свої професійні якості, а саме: володіння системою фундаментальних знань; здатність до самовизначення; розвинуте теоретичне мислення; високий рівень професійної культури; здатність до інтеграції мислення та культуротворчого діалогу; володіння методами наукового пізнання; здатність проєктувати пізнавальні, інформаційні, творчі, дослідницькі моделі та проблемні ситуації. З'ясовано, що самовдосконалення професіоналізму педагогічної діяльності здійснюється шляхом об'єктивного сомооцінювання та самоаналізу, самоконтролю в процесі педагогічного спілкування. Розглядаючи професіоналізм знань як міру оволодіння педагога цілісною системою фахових знань, психолого-педагогічних, методичних, загальних та рефлексивних, можна зазначити, що несформованість хоча б одного переліку знань веде до несформованості професіоналізму знань, а це своєю чергою призводить до непрофесіоналізму педагогічної діяльності загалом. Таким чином, розвиток професіоналізму особистості майбутнього викладача вищої школи відбувається в процесі фахової діяльності та залежить від багатьох факторів, що забезпечують ефективність цього розвитку.

Ключові слова: професійне самовдосконалення, самовиховання, майбутні викладачі, професійні якості, педагогічна діяльність.

Tetyana POTAPCHUK

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at Theory and Methods Preschool and Special Education Department, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57 Shevchenko str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018

ORCID: 0000-0003-1680-6976

Anna LYAKUSHEVA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Social Work and Pedagogy of Higher Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Avenue, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-1509-2422

Olga CHERSAK

Honored Artist of Ukraine, Associate Professor at the Methods of Music Education and Conducting Department, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57 Shevchenko str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018

ORCID: 0000-0002-5712-7841

To cite this article: Potapchuk, T., Lyakusheva, A., Chersak, O. (2021). Profesiine samovdoskonalennia ta samovykhovannia maibutnikh vykladachiv ZVO yak naukova problema [Professional self-perfection and self-education of future teachers of ZVO as a scientific problem]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 5, 61–67, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.5.9>

PROFESSIONAL SELF-PERFECTION AND SELF-EDUCATION OF FUTURE TEACHERS OF ZVO AS A SCIENTIFIC PROBLEM

The article reveals the issues of professional self-improvement and self-education of future freelance teachers in scientific research. It is noted that the process of self-improvement of the individual consists of a number of stages that cover a whole system of interconnected methods, among which we consider the most effective methods of self-knowledge, self-stimulation, self-programming, self-influence. Modern research shows that today knowledge ages for 3-5 years. Given this, the teacher faces the issue of lifelong learning. Thus, the paradigm of education is changing – from “lifelong learning” to “lifelong learning”. There is a need to be able to learn and relearn, constantly improve their professional qualities, namely: possession of a system of fundamental knowledge; ability to self-determination; developed theoretical thinking; high level of professional culture; ability to integrate thinking and cultural dialogue; mastery of methods of scientific knowledge; ability to design cognitive, informational, creative, research models and problem situations. It was found that self-improvement of professionalism of pedagogical activity is carried out by means of objective self-assessment and self-analysis, self-control in the process of pedagogical communication. Considering the professionalism of knowledge as a measure of mastering a holistic system of professional knowledge, psychological and pedagogical, methodological, general and reflective, we can say that the lack of at least one list of knowledge leads to unformed professionalism of knowledge, which in turn leads to unprofessionalism. activities in general. Thus, the development of professionalism of the future teacher of higher education occurs in the process of professional activity and depends on many factors that ensure the effectiveness of this development.

Key words: professional self-improvement, self-education, future teachers, professional qualities, pedagogical activity.

Постановка проблеми. Згідно з українським законодавством про освіту та Національною доктриною розвитку освіти актуальною є проблема виховання духовної, творчої особистості, здатної забезпечити прогрес української нації, вихід нашої держави на рівень цивілізованих країн світу. Зазначене свідчить про важливість педагогічної діяльності в умовах навчально-виховних закладів і належного рівня підготовки до неї. Оскільки сучасний педагог, майбутній викладач повинен уміти виробити єдину навчально-виховну технологію, яка б сприяла соціально-

психічному, духовно-моральному, фізичному рівню розвитку студентів. Саме таку підготовку має забезпечувати вищий заклад освіти, який сьогодні має відповідати не тільки індивідуальним потребам особистості щодо навчання, а й соціальним цілям, оскільки сучасна вища освіта в Україні спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, практичної, загальнокультурної підготовки конкурентоспроможних фахівців та формування інтелектуального потенціалу країни. Тому сучасні вимоги до освіти в Україні, необхідність запровадження

нових наукових підходів і гуманістичних концепцій навчання та виховання актуалізують проблему якісного поліпшення підготовки майбутніх педагогів та майбутніх викладачів у вищих закладах освіти.

Результативна професійна підготовка майбутнього викладача не можлива без самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Тому навчання і самонавчання студента потребує не лише знання ним форм і методів аудиторної роботи, роботи з підручником чи посібником, іншими сучасними джерелами інформації, а й застосування наполегливих зусиль, розвитку особистісних якостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теорія та практика професійної підготовки та професійної самопідготовки майбутніх педагогів (в т. ч. викладачів ЗВО) у системі вищої педагогічної освіти є одним із напрямів досліджень вітчизняних науковців. Так, вивчення проблеми гуманізації, гуманітаризації та філософії освіти займалися В. Андрущенко, В. Кремень, В. Струманський та ін.; особливості педагогіки вищої школи розглядали В. Ортинський, Т. Туркот, М. Фіцула та ін. Питанням професійно-педагогічної підготовки вчителя та стратегій формування його професіоналізму присвячено наукові праці А. Алексюка, Г. Васяновича, О. Дубасенюк, І. Зязюна та ін., а психології професійної діяльності та професійного розвитку педагога – праці Г. Балла, Н. Побірченко, В. Рибалки, В. Семиченко та ін. Формуванням педагогічної майстерності й творчих здібностей характеризували Ю. Кіщенко, О. Отич, С. Сисоєва та ін.

Мета статті – на основі цілісного наукового аналізу розглянути теоретичні засади професійного самовдосконалення та самовиховання майбутніх викладачів ЗВО.

Відповідно до мети визначено таке завдання дослідження: обґрунтувати теоретичні засади професійного самовдосконалення та самовиховання майбутніх викладачів закладів вищої освіти в науково-педагогічних джерелах.

У сучасній педагогічній теорії та практиці приділяється велика увага питанню професійної підготовки майбутніх викладачів ЗВО, оскільки він є ключовою фігурою, від якої залежатимуть виховання, навчання і розвиток студентів.

Студент стане справжнім педагогом-викладачем, якщо він сам працює над своєю особис-

тістю та виявляє активність щодо оволодіння науковими знаннями і вміннями, цілеспрямовано, свідомо та наполегливо працює над розвитком у собі тих дрібниць, що формують особистість сучасного фахівця. У педагогіці й психології така робота має назву самовиховання і саморозвитку. Самовиховання та саморозвиток – це свідомо практична діяльність, спрямована на більш повну реалізацію людиною себе як особистості. Самовиховання – формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети. Психологи трактують самовиховання як усвідомлювану діяльність людини, спрямовану на вдосконалення самої себе, вироблення позитивних рис, якостей, звичок і подолання негативних. Професійне самовиховання і саморозвиток є свідомою діяльністю, спрямованою на вдосконалення своєї особистості, згідно з вимогами професії до людини (Адаменко, 2013).

Особистісне самовдосконалення і професійне самовиховання нерозривно пов'язані. Обидва процеси складні за своєю структурою і здійсненням, проте оволодіння технологією професійного самовиховання та самовдосконалення допоможе майбутньому викладачу ЗВО продуктивно організувати самостійну підготовку до професійної діяльності та скоротить шлях до власної майстерності (Антонова, 2014).

Варто зазначити, що досвід загального самовиховання є необхідною передумовою професійного самовдосконалення, яке передбачає свідому роботу з розвитку професійно значимих властивостей, формування педагогічних умінь і здібностей.

Самовихованням займається багато молодих людей у таких сферах, як інтелектуальна, духовна (самоосвіта), морально-психологічна (самоконтроль за виявленими у себе дефектами характеру), спортивно-фізкультурна (гігієнічна) (тренування, проведення оздоровчих процедур, ведення здорового способу життя) тощо (Артемова, Косенко, 2000).

Самовиховання було властиве і багатьом попереднім поколінням наших предків. Історія самовиховання набагато давніша за історію цивілізованого виховання. В українській народній педагогіці побутувало немало традицій, які дійшли з давнини і свідчили про необхідність дитини займатися самовдосконаленням, щоб посісти в дорослому віці гідне місце серед

односельців, не відстати від інших у споконвічній селянській праці, накопиченні певного добробуту. Самовиховання починається з того часу, коли людина усвідомлює себе як особистість, розуміє норми та вимоги суспільства, власні потреби і може правильно оцінювати свої вчинки. Воно бере свій початок у підлітковому періоді, проте його ефективність значно зростає в юнацькому віці.

Самовиховання починається із самоусвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності. У структурному плані самоусвідомлення людини включає три чинники: пізнавальний (самопізнання, тобто дослідження, пізнання самого себе); емоційно-оцінювальний (самоствалення, що виявляється у самооцінці); дієво-вольовий, регулятивний (саморегуляція, тобто вміння особистості керувати станом свого здоров'я, емоціями, почуттями, психічним станом, діями, вчинками, поведінкою) (Івах, 2014: 188).

Самовиховання можливе за умов наявності в індивіда здатності ставити перед собою значущі цілі. Воно нерозривно пов'язане зі здатністю людини до самоаналізу і самооцінки, її вмінням контролювати свою поведінку та діяльність.

Самовиховання може бути спрямоване на виховання розуму (інтелектуальна сфера), почуттів (емоційна сфера), волі (вольова сфера). Однак провідною в самовиховному процесі є вольова сфера, яка забезпечує саморегуляцію внутрішнього світу людини відповідно до навколишньої дійсності.

Для майбутнього викладача ЗВО праця над собою – важлива передумова отримання і збереження професіоналізму. Самовиховання – цілеспрямована робота з продовження професійного виховання за умов, що майбутній викладач ЗВО з об'єкта виховного впливу («Я – студент, хай мене навчають») перетворюється на суб'єкта побудови власної життєдіяльності («Я – майбутній фахівець, підготовляю себе до цього»), самостійно вибирає цілі самовдосконалення, постійно розглядає здобутки професійного зростання, займається самоосвітою. За таких умов поява необхідності у професійному самовихованні для майбутнього викладача ЗВО – це перехід його з позиції студента на позицію фахівця. Самовиховання майбутнього викладача починається з усвідомлення відмінності між уявленням про себе як майбутнього спеці-

ліста та власними конкретними перспективами. Поштовхом праці над собою є думка несумісності між «Я-реальним» та «Я-ідеальним» за умови, що в майбутнього педагога наявний фаховий приклад і здібність до самопізнання. Звичайний і водночас надійний метод формування ідеалу фахівця – особистісне опрацювання психолого-педагогічної та наукової літератури та джерел, знайомство з побутом і творчою діяльністю визначних педагогів із ціллою пошуку власного ідеалу педагога (викладача закладу вищої освіти) (Івах, 2014).

Важливо, щоб педагогічною справою займалися люди, які мають до неї потяг, природні здібності, талановитість. Проте в наш час педагогічна спеціальність є наймасовішою, багато спеціалістів схиляються до думки, що відсутність у викладача виразно проявлених здібностей може бути компенсована розвитком інших, не менш важливих професійних якостей, зокрема таких, як працьовитість, добре та позитивне ставлення до своїх обов'язків, заповзяття робота над собою тощо. Треба зауважити, що професійно значимі індивідуальні якості характеризують інтелектуальну й емоційно-вольову сторони особистості, значно впливають на результат професійно-педагогічної діяльності і розкривають особистий стиль викладача (Антонова, 2014).

Без роботи над розвитком власної майстерності не уявляли себе навіть найталановитіші педагоги. Одним із принципів положень педагогічної науки є твердження, що інтелект загострюється інтелектом, характер виховується характером, особистість формується особистістю. Тобто яскрава, неординарна, приваблива особистість викладача виступає найважливішою умовою та засобом досягнення успіху в навчально-виховній діяльності.

Спрямованість, врівноваженість, витримка, стійкість, націленість професійного самовиховання залежать, передусім, від:

- професійного прикладу;
- наполегливих ознак майбутнього педагога;
- основ вибору студентом педагогічного фаху;
- морально-психологічного клімату у студентській групі;
- управління та манери комунікації професорсько-викладацького складу;
- наявності вільної години;

– побудови та вдосконалення освітньої самостійної роботи студентів;

– втягування студентів до різної позааудиторної роботи.

Побудова планомірного самовиховання окреслює три взаємопов'язані та взаємозумовлені процеси: 1) самопізнання (перш ніж виховувати себе, акумулюючи і впроваджуючи програму самовдосконалення, потрібно вивчити себе як індивіда); 2) самопримування від поганих думок, діянь, вчинків, поведінки; 3) самопримування до реалізації серйозних діянь, кроків, ствердних справ (Івах, 2014: 93).

Ми погоджуємося з побудовою професійного самовиховання, запропонованою дослідниками: 1) цілі самовиховання. Вони регулюються соціальною метою і мають аналогічний напрям – чуттєвий, естетичний, фізичний тощо; 2) структура і завдання самовиховання беруть таку позицію і поведінку, яка приводить до досягнення цілей самовиховання. Це великою мірою залежить від психічних рис особистості, її інтелектуальної, емоційної, вольової сфер; 3) засоби самовиховання. Це метод впливу на самого себе, що об'єднує мету та наслідки (знайомство з різноманітними типами мистецтва, читання наукової та художньої літератури, власна педагогічна робота і тощо); 4) наслідки самовиховання – це ті зміни, які відбулися в особистості внаслідок самовиховання (Івах, 2014: 93).

Підсумком роботи студента із самовиховання і саморозвитку є позитивні зміни й успіхи в навчально-науковій діяльності (поліпшення якості навчання, усвідомлення своїх успіхів). Чим вищими є конкретні результати діяльності, тим сильнішою є потреба в подальшому самовдосконаленні.

Усі особистісні зміни (інтелектуальний розвиток, уміння керувати своїм психічним станом і зміцнювати своє професійне здоров'я, вольова цілеспрямованість, духовний розвиток, розвиток педагогічних здібностей) стають могутнім стимулом у професійному й особистісному саморозвитку, оскільки формують потребу у самовдосконаленні. Щоб досягти хороших результатів у професійній діяльності, педагогу потрібно систематично вивчати себе, знати свої сильні та слабкі сторони, постійно формувати в собі той внутрішній стрижень, на якому ґрунтуватиметься не лише професійне, а й особистісне зростання. Саме у педагогічній діяльності

особистісний ріст є неодмінною умовою досягнення професіоналізму (Кужельний, 2013: 94).

Оскільки суттєво оновлюється зміст навчально-виховної підготовки студентів із педагогічних дисциплін з опорою на новітні теоретико-методологічні концепції особистісно-діяльнісного напрямку, національну та світову демократичну педагогічну спадщину, це дає перспективу скористатися багатим і надзвичайно цінним виховним досвідом. Очікуватиметься ознайомлення студентів з альтернативними виховними системами, педагогічними інноваціями. Багаторівнева підготовка спрямовується на вдосконалення й переформатування нормативних курсів із теорії та історії педагогіки, основ педагогічної майстерності, а також елективних курсів, які вводяться у ЗВО для задоволення освітніх, виховних і кваліфікаційних потреб особи та суспільства, ефективного використання набутого навчального досвіду, традицій, регіональних потреб. Уведення нових дисциплін, таких як «Імідж сучасного викладача», «Педагогіка вищої школи», «Технологія навчально-виховного процесу» та ін., має допомагати фаховому самовдосконаленню як педагога, так і майбутнього викладача ЗВО.

Означивши індивідуальність та особистісну спрямованість професійного самовдосконалення, зауважимо, що кожному притаманна своя самореалізація та діяльнісна включеність у педагогічну професію, своє саморозкриття у процесі навчання у ЗВО, а згодом і в навчально-виховній діяльності. Професійне самовдосконалення майбутніх викладачів ЗВО пов'язане із самопошуком і самоздійсненням професійного вибору системи «педагог», «викладач» як сукупності взаємопов'язаних елементів, що сприяє розвитку нових якостей та властивостей означеної системи, та усвідомленням себе та власної значущості як викладачів у професійно-педагогічному світі, який здатний взаємодіяти з іншими суспільними системами (Павлюх, 2015).

Професійне самовдосконалення забезпечується комплексом заходів, що включають, з однієї сторони, особистісну парадигму (мотиваційну, емоційно-вольову, когнітивну тощо), а з іншої – систему методичної роботи, що забезпечує навчальний заклад, районний (міський) методичний кабінет, заклади післядипломної освіти.

Процес самовдосконалення особистості складається з етапів, які охоплюють цілу систему взаємопов'язаних методів, серед яких найбільш ефективними вважаємо методи самопізнання, само-стимулювання, самопрограмування, самовпливу.

У роботах вчених прослідковується думка, що процес професійного самовдосконалення особистість проходить кілька рівнів:

- духовна досконалість (феноменальна креативність особистості, духовна зрілість, пріоритет духовних цінностей, духовне відродження);
- креативна зрілість (творча та неповторна індивідуальність креативної особистості, творчий пошук, конструктивність);
- професійна зрілість (професійна майстерність, покликання до професії, самоактуалізація);
- міжособистісна зрілість: комунікативна (спілкування, взаємоставлення); управлінська (взаємодія, управлінська діяльність); співтворча (співробітництво, співтворчість, симпатія тощо);
- особистісна зрілість (когнітивна сфера – саморозвиток);
- фізична зрілість (здоровий спосіб життя, фізична досконалість і гармонія);
- творчий потенціал (оригінальність мислення, уява, інтуїція, обдарованість, природні задатки особистості тощо) (Лосева, 2004).

Слід зазначити, що розвиток кожної особистості відбувається нерівномірно й залежить від творчого потенціалу, зокрема інтегралу психологічних та індивідуально-типологічних можливостей, що є основою для процесу саморозвитку, самоактуалізації та самовдосконалення (Гладкова, 2007: 257).

Самовдосконалення професіоналізму педагогічної діяльності здійснюється шляхом об'єктивного самооцінювання та самоаналізу, самоконтролю в процесі педагогічного спілкування. Розглядаючи професіоналізм знань як міру оволодіння педагога цілісною системою фахових знань, психолого-педагогічних, методичних, загальних та рефлексивних, можна зазначити, що несформованість хоча б одного переліку знань веде до несформованості професіоналізму знань, а це своєю чергою призводить до непрофесіоналізму педагогічної діяльності загалом (Городиська, 2016: 63).

Основним рушієм професійного та фахового зростання виступає механізм динамічної рівноваги, що пов'язаний із причинно-наслідковими характеристиками динамічних процесів і стійкістю психічної діяльності. Порушення рівноваги

формує прагнення до її відновлення і породжує певні наслідки, що виявляються в активності (Лосева, 2004). На цьому етапі спрацьовує система пошукових (акмеологічних) ставлень до речей, явищ, оточуючих людей та самого себе.

Отже, підсумовуючи погляди вчених, необхідно виокремити аспекти самовдосконалення, що вмотивовують на активізацію підняття фаху в такому контексті:

- спрямованість на самого себе (самовдосконалення характеризується збігом суб'єкта й об'єкта діяльності);
- самостійність (професійне самовдосконалення людина здійснює самостійно);
- самодетермінованість (у процесі самовдосконалення, що ґрунтується на власній ініціативі, необхідність і напрям самозміни людина визначає як суто особистісне завдання);
- інтегративний характер (як багатогранне всеохоплююче явище самовдосконалення інтегрує всі форми самотворчої активності особистості для досягнення нею вершин професіоналізму);
- позитивний характер (самовдосконалення забезпечує досягнення виключно позитивних, прогресивних, еволюційних, особистісних змін);
- усвідомлений характер (самовдосконалення, на відміну від стихійних, неусвідомлених форм саморозвитку, таких як наслідування, гра, адаптація, є усвідомленою, свідомо визначеною і цілеспрямованою активністю особистості);
- творчий характер (процес самовдосконалення складається з цілого комплексу творчих завдань, вирішення яких неможливо алгоритмізувати).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проблема професійного самовдосконалення майбутніх викладачів ЗВО в умовах сучасних змін є багатоаспектною. Викладач ЗВО має володіти професійними знаннями та вміннями, а також уміти творчо змінювати свою особистість, спираючись на психологічні знання, морально-духовні цінності суспільства, зберігаючи при цьому власну індивідуальність. Усе перераховане є складниками професійного зростання майбутнього викладача закладу вищої освіти.

Питання професійного самовдосконалення майбутніх викладачів ЗВО знайшли відображення в багатьох дослідженнях, однак подальшого розвитку потребують питання професійного саморозвитку майбутнього викладача закладу вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адаменко О.В. Методологія формування джерельної бази історико-педагогічного дослідження. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 15. С. 10–13.
2. Артемова Л.В., Косенко Ю.М. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах. *Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства* : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. до 80-ї річниці НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2000. Вип. 1. С. 84–86.
3. Антонова О.Є. Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя шляхом розвитку його здібностей та обдарувань. *Нові технології навчання* : науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ-Вінниця, 2014. Вип. 81. С. 8–13.
4. Гладкова В.М. Основи акмеології : підручник. Львів : Новий Світ. 2007. 320 с.
5. Городиська О.М. Формування в студентів потреби у професійному самовдосконаленні. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2016. Вип. 8. С. 65–69.
6. Івах С.М. Професійне самовиховання і саморозвиток майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах ВНЗ. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. 34. С. 87–94.
7. Кужельний А.В. Проблема готовності студентів до саморозвитку у галузі професійної освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Педагогічні науки. 2013. Вип. 108.2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_2_108_41
8. Лосєва Н.М. Самовдосконалення викладача : навчально-методичний посібник. Донецьк : ДонНУ, 2004. 300 с.
9. Павлюх В.В. Теоретичні засади самовдосконалення педагога як чиннику професійного зростання в умовах освітніх змін. *Педагогічний вісник*. 2015. № 2-3. С. 68–73.

REFERENCES:

1. Adamenko O.V. Metodologiya formuvannya dzherel'noyi bazy` istory`ko-pedagogichnogo doslidzhennya [*Methodology of forming the source base of historical and pedagogical research*]. Pedagogichny`j dy`skurs. 2013. Vy`p. 15. S. 10–13. [in Ukrainian].
2. Artemova L.V., Kosenko Yu.M. Model` stupenevoyi pidgotovky` fahivcy`a doshkil`noyi osvity` u vy`shhy`h navchal`ny`h zakladah [*Model of degree training of a specialist in preschool education in higher educational institutions*]. Psy`hologo-pedagogichni problemy` pidgotovky` vchy`tel`s`ky`h kadriv v umovah transformaciyi suspil`stva: materialy` mizhnar. nauk.-teoret. konf. do 80-yi richny`ci NPU im. M.P. Dragomanova. Ky`yiv, 2000. Vyp. 1. S. 84–86. [in Ukrainian].
3. Antonova O.Ye. Profesi`jne samovdoskonalennya majbutn`ogo vchy`telya shlyahom rozvy`tku jogo zdibnostej ta obdaruvan`. Novi tehnologiyi navchannya [*Professional self-improvement of the future teacher through the development of his abilities and talents. New learning technologies*]: Nauk.-metod. zb. / Insty`t innovacijny`h tehnologij i zmistu osvity` Ministerstva osvity` i nauky`, molodi ta sportu Ukrayiny`, Akademiya mizhnarodnogo spivrobitny`cztva z kreaty`vnoyi pedagogiky`. Ky`yiv-Vinny`cya, 2014. Vy`p. 81. S. 8–13. [in Ukrainian].
4. Gladkova V.M. Osnovy` akmeologiyi [*Fundamentals of acmeology*]: pidruchny`k. L.: Novy`j Svit. 2007. 320 s. [in Ukrainian].
5. Gorody`s`ka O.M. Formuvannya v studentiv potreby` u profesijnomu samovdoskonalenni [*Formation of students' needs for professional self-improvement. Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*]. Visny`k Nacional`nogo texnichnogo univerty`tetu Ukrayiny` "Ky`yivs`ky`j politehnichny`j insty`tut". Seriya : Filologiya. Pedagogika. 2016. Vy`p. 8. S. 65–69. [in Ukrainian].
6. Ivax S.M. Profesi`jne samovy`hovannya i samorozvy`tok majbutnih vy`hovateliv ditej doshkil`nogo viku v umovah VNZ [*Professional self-education and self-development of future educators of preschool children in the university*]. Naukovi zapu`sky` kafedry` pedagogiky`. 2014. Vyp. 34. S. 87–94. [in Ukrainian].
7. Kuzhel`ny`j A.V. Problema gotovnosti studentiv do samorozvy`tku u galuzi profesijnoyi osvity` [*The problem of students' readiness for self-development in the field of vocational education*]. Visny`k Chernigivs`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univerty`tetu. Pedagogichni nauky`. 2013. Vy`p. 108.2. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_2_108_41 [in Ukrainian].
8. Losyeva N.M. Samovdoskonalennya vy`kladacha [*Self-improvement of the teacher: teaching method. way*]: navch.-metod. posib. Donec`k: DonNU, 2004. 300 s. [in Ukrainian].
9. Pavlyux V.V. Teorety`chni zasady` samovdoskonalennya pedagoga yak chy`nny`ku profesijnogo zrostannya v umovah osvitnih zmin [*Theoretical principles of teacher self-improvement as a factor of professional growth in terms of educational change*]. Pedagogichny`j visny`k. 2015. # 2-3. S. 68–73 [in Ukrainian].